

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 448

**Wolny handel i szybki rozwój.
Współczesne priorytety w gospodarce
światowej**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Dorota Pitulec
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Myszkowska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-615-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
-------------	---

Część 1. Wolny handel i szybki rozwój

Artur Klimek: Niemieckie małe i średnie przedsiębiorstwa a handel zagraniczny / German small and medium sized enterprises and international trade	11
Magdalena Myszkowska: Zmiany w eksporcie Polski w kategoriach wartości dodanej / Changes in Poland's export within the categories of value added.....	20
Agnieszka Rękas: Wpływ zamachów terrorystycznych na bezpieczeństwo międzynarodowe ze szczególnym uwzględnieniem wymiany handlowej / The impact of terrorism on international safety with special integrating of trade exchange	32
Przemysław Skulski: Problemy kontroli zbrojeń i handlu uzbrojeniem – perspektywa międzynarodowa / Problems of arms trade control and disarmament – international perspective	44
Marek Wieteska: Wpływ regulacji celnych na procedurę zakupu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich – studium przypadku / The impact of customs regulations on the procedure of purchasing agricultural and food products from third countries – case study.....	58
Marta Wincewicz-Bosy: Umowa sprzedaży w obrocie międzynarodowym – wybrane aspekty prawno-porządkowe / The contract of sale in international trade – selected aspects of legal and law order.....	71

Część 2. Współczesne priorytety w gospodarce światowej

Sebastian Bobowski: Ekspansywna polityka monetarna Bank of Japan (BoJ) w dobie Abenomiki – szansa czy zagrożenie dla Japonii? / An expansionary monetary policy of the Bank of Japan (BoJ) under Abenomics – an opportunity or a threat for Japan?.....	87
Jarosław Brach: Kapitał zagraniczny w polskich przedsiębiorstwach międzynarodowego drogowego transportu ładunków – ocena działalności / Foreign capital in the Polish international road freight companies – the assessment of activity	100

Aleksandra Gomułka: Determinanty rozwoju outsourcingu w Indiach / Determinants of outsourcing development in India	118
Anna H. Jankowiak: Branżowe specjalizacje specjalnych stref ekonomicznych w kontekście tworzenia klastrów i inicjatyw klastrowych / Sectoral specialisations of special economic zones in the context of clusters and cluster initiatives	131
Katarzyna Kupczyk: Strategia dualna w biznesie medialnym i jej skuteczność na wybranym przykładzie / Dual strategy in media business and its effectiveness on the selected example	143
Karolina Łopacińska: Rozwój sektora motoryzacyjnego w Chinach jako przejaw przemiany gospodarki Państwa Środka / Development of automotive sector in China as an example of Chinese economy transformation	154
Szymon Mazurek: Identyfikacja sieci w gospodarce / Identification of networks in economy	167
Joanna Michalczyk: Rynek żywności ekologicznej w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej / The market of organic food under conditions of Poland's membership in the European Union	178
Wawrzyniec Michalczyk: Zależności między kursem złotego względem euro a wybranymi zmiennymi makroekonomicznymi w latach 2011-2015 / The dependences between the zloty's exchange rate against the euro and selected macroeconomic variables in the years of 2011-2015	193
Michał Nowicki: Gdyby burmistrzowie zarządzili gospodarką światową. Ocena koncepcji B.R. Barbera z perspektywy ekonomii międzynarodowej / If mayors ruled the global economy. Evaluation of B.R. Barber's concept from the perspective of international economy	206
Maciej Olbert: Rola migracji zarobkowych wykwalifikowanych specjalistów IT w branży wysokich technologii. Skala, warunki, perspektywy / The role of economic immigration of IT professionals in hightech sector. Scale, conditions and perspectives	215
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Działania kaizen z perspektywy pracowników polskich przedsiębiorstw / Kaizen activities from the perspective of employees of Polish enterprises	226
Klaudia Reikowska: Podsumowanie 40-letniej współpracy Unii Europejskiej oraz Chińskiej Republiki Ludowej. Dalsze perspektywy rozwoju / A summary of the 40 years of cooperation between the European Union and the People's Republic of China and further development perspectives	242
Jan Rymarczyk: Pochodne instrumenty finansowe jako czynnik stymulujący współczesną globalizację finansową / Innovative financial instruments as the factor stimulating current financial globalization	254
Jerzy Rymarczyk: Kryzysu greckiego ciąg dalszy / Greek crisis continued	267

Wstęp

Oddawany do Państwa rąk tom pod zbiorczym tytułem *Wolny handel i szybki rozwój. Współczesne priorytety w gospodarce światowej* zawiera artykuły autorów zainteresowanych problematyką rozwoju w dobie postępujących procesów globalizacji.

Część pierwsza opracowania koncentruje się na zagadnieniach handlu międzynarodowego. Przesłanką zainteresowania problematyką handlu międzynarodowego był zawsze strach przed brakiem dóbr zaspokajających podstawowe potrzeby, a także dążenie do dobrobytu i bogactwa. Czynniki te inspirowały z kolei podmioty rynku światowego do walki o korzyści z wymiany. Tym samym handel zagraniczny stał się jednym z obiektywnych czynników różnicujących warunki rozwoju ekonomicznego każdego kraju w aspekcie funkcjonalnym. W zależności od prawidłowości tego rozwoju może być czynnikiem rozwoju gospodarczego lub jego barierą. Współcześnie uczestnictwo w światowym systemie handlu podlega także wpływom postępującej pod auspicjami GATT/WTO liberalizacji wymiany. Mając na względzie powyższe uwarunkowania o charakterze globalnym, należy pamiętać, że o korzyściach z wymiany, mierzonych obecnie tzw. wartością dodaną, decydują zarówno liczne uwarunkowania, m.in. znajomość regulacji celnych, zasad zawierania umów handlowych, jak i dobrze funkcjonujące przedsiębiorstwa. Aspekty ekonomiczne wymiany międzynarodowej nie powinny jednak dominować nad społeczno-politycznymi, np. w kontekście handlu uzbrojeniem i kontroli zbrojeń oraz bezpośrednio związanymi z tym zagadnieniami bezpieczeństwa międzynarodowego, będącego bezsprzecznie jednym z ważniejszych priorytetów współczesnego świata.

Część druga opracowania poświęcona jest właśnie współczesnym priorytetom w gospodarce światowej. Na pewno do priorytetów należą wzrost i rozwój gospodarczy.

Biorąc pod uwagę systematykę czynników wzrostu gospodarczego, można wyróżnić ujęcie historyczne oraz ujęcie modelowe. Ujęcie historyczne dotyczy analizy głównych czynników wzrostu gospodarczego, tj. kapitału, ziemi, pracy oraz wiedzy technicznej. Ujęcie modelowe sprowadza się do przeanalizowania czynników bezpośrednich, jak zatrudnienie i wydajność pracy, oraz pośrednich: majątku produkcyjnego, inwestycji i ich efektywności. Ponadto w teorii ekonomii rozdziela się analizę wzrostu gospodarczego od analizy fluktuacji gospodarczych. W ramach teorii wzrostu gospodarczego rozpatruje się w takim przypadku dwie kwestie: źródła fluktuacji oraz czynniki, głównie egzogeniczne, które mogą doprowadzić do złagodzenia wszelkiego rodzaju fluktuacji. Na tym tle rozróżnia się zrównoważony wzrost gospodarczy lub wzrost gospodarczy w otoczeniu równowagi od wzrostu gospodarczego poza równowagą.

W centrum dyskusji od lat pozostaje wpływ postępu technicznego (technologicznego) na funkcjonowanie gospodarki. Jeżeli postęp techniczny jest wynikiem działania czynników ekonomicznych, na ogół za pośrednictwem cen, to naturalną pozycją gospodarki jest równowaga. Jeżeli natomiast postęp techniczny oddziałuje na gospodarkę poprzez impulsy (szoki), to mogą się pojawić istotne fluktuacje, które ostatecznie oddalają gospodarkę od równowagi. W dobie globalizacji postęp techniczny, zwłaszcza w gospodarkach słabiej rozwiniętych, jest pochodną pozyskiwanego przez gospodarkę kapitału zagranicznego, a także wykształconych kadr pracowniczych, m.in. również w ramach adaptowanych zagranicznych systemów zarządzania (np. japoński kaizen) czy migracji zarobkowych wykwalifikowanych specjalistów IT w branży wysokich technologii.

Równie ważnym nurtem rozważań są kwestie wpływu polityki pieniężnej, a ogólniej funkcjonowania rynków pieniężnych i kapitałowych, na wzrost gospodarczy. Przedmiotem szczególnej uwagi powinna być niedoskonałość funkcjonowania rynków finansowych, które są źródłem poważnych fluktuacji gospodarczych. Nie bez znaczenia jest także polityka monetarna państwa oraz badanie zależności między zmiennymi makroekonomicznymi a kursem waluty narodowej do waluty międzynarodowej (euro, dolar itp.).

Globalizacja finansowa i rozwój instrumentów pochodnych często wskazywane są jako przyczyny kryzysów finansowych. Historyczny kontekst dla faktów, które spowodowały narastanie kryzysu zadłużeniowego w ostatnich latach, oddaje analiza przypadku pojedynczego kraju, jakim jest Grecja. Opracowanie zawiera także inne, inspirujące studia przypadków, np. outsourcing w Indiach, sektor motoryzacyjny w Chinach, biznes medialny. Porusza także ważne dla rozwoju gospodarczego kwestie rynku żywnościowego, inicjatyw klastrowych, sieci w gospodarce czy współpracy gospodarczej Chin i Unii Europejskiej.

Dla współczesnych stosunków międzynarodowych bardzo ważny jest również dyskurs toczący się wokół kwestii *global governance*. Artykuł pt. *Gdyby burmistrzowie rządili gospodarką światową. Ocena koncepcji B.R. Barbera z perspektywy ekonomii międzynarodowej* jest ciekawym głosem w tej kwestii, zwłaszcza że idea *global governance*, choć wciąż pozbawiona konkretnych ram, jest obecna w strategiach państw, które w XXI wieku silnie zaznaczają swoją globalną obecność. Dla niektórych państw (Stany Zjednoczone, Japonia, Rosja) odniesienie się do konieczności tworzenia nowego, globalnego ładu to konieczność redefinicji swojej pozycji w światowej polityce i gospodarce, dla innych, szczególnie dla Chin, to wymóg zdefiniowania swoich priorytetów w tym zakresie. Ponieważ państwa te są najważniejszymi aktorami na arenie międzynarodowej, ich postawa wobec zjawiska globalnego kierowania jest zasadnicza dla kwestii ekonomicznych, społecznych i politycznych współczesnego świata.

Małgorzata Domiter

Anna H. Jankowiak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: anna.jankowiak@ue.wroc.pl

BRANŻOWE SPECJALIZACJE SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH W KONTEKŚCIE TWORZENIA KLASTRÓW I INICJATYW KLASTROWYCH

SECTORAL SPECIALISATIONS OF SPECIAL ECONOMIC ZONES IN THE CONTEXT OF CLUSTERS AND CLUSTER INITIATIVES

DOI: 10.15611/pn.2016.448.10

JEL Classification: F2, L5

Streszczenie: Specjalne strefy ekonomiczne na stałe wpisały się w krajobraz gospodarczy Polski. Od momentu ich powstania w 1994 r. zmieniała się skala i zasięg geograficzny ich funkcjonowania. Dzięki zachętom inwestycyjnym oferowanym przez strefy wielu inwestorów wybrało teren strefy jako miejsce swojej lokalizacji. Początkowo strefy powstawały na terenach słabiej rozwiniętych, a celem ich funkcjonowania było pobudzenie gospodarcze regionu i aktywizowanie lokalnego rynku pracy. Z czasem strefy rozciągnęły swój zasięg na nowe tereny, zarówno w pobliżu dużych miast, jak i mniejszych miasteczek. W świetle aktualnie obowiązującego prawa specjalne strefy ekonomiczne mają funkcjonować w Polsce do 2026 roku. Zwolennicy istnienia stref postrzegają pozytywne zjawisko tworzenia nowych miejsc pracy przez przedsiębiorstwa objęte strefą, przeciwnicy natomiast podważają zasadność zachęt inwestycyjnych dla zagranicznych inwestorów, które obniżają konkurencyjność rodzimych przedsiębiorstw. Pogodzeniem interesów obu stron może się stać proces przekształcania stref w wyspecjalizowane klastry. Klastry są zjawiskiem stosunkowo nowym w polskich warunkach gospodarczych, choć w gospodarce globalnej są już silnie ulokowane. Celem artykułu jest przedstawienie branżowych specjalizacji specjalnych stref ekonomicznych w kontekście tworzenia potencjalnych klastrów i inicjatyw klastrowych. Analizie poddane zostaną dominujące branże w SSE oraz działania władz stref w kierunku tworzenia klastrów regionalnych.

Słowa kluczowe: bezpośrednie inwestycje zagraniczne, specjalne strefy ekonomiczne, klastry, specjalizacja branżowa.

Summary: Special Economic Zones permanently etched into the Polish economic landscape. Since their creation the scale and geographical scope of their operation have been changed. Through investment incentives offered by the zone, many investors chose the zone as a place

of its location. Initially zones were created in areas lagging behind, and the aim of the operation was to stimulate the regional economy and activating the local labor market. Over time a zone stretched its reach to new areas, both in the vicinity of large cities and smaller towns. In view of the current law, Special Economic Zones are to operate in Poland by 2026. Proponents of the existence of the zones see the positive effect of creating new jobs in the companies included in the zone, while opponents question the investment incentives for foreign investors, which reduce the competitiveness of domestic enterprises. Reconciling the interests of both sides can become a process of transformation zones in specialized clusters. Clusters are a relatively new phenomenon in the Polish economic conditions, although the global economy is already firmly located. The aim of the paper is to present the sectoral specialization of Special Economic Zones in the context of creating potential clusters and cluster initiatives. The analysis will cover dominant industries in the SEZ and actions of the zones authorities towards the formation of regional clusters.

Keywords: foreign direct investment, Special Economic Zones, clusters, sectoral specialisation.

1. Wstęp

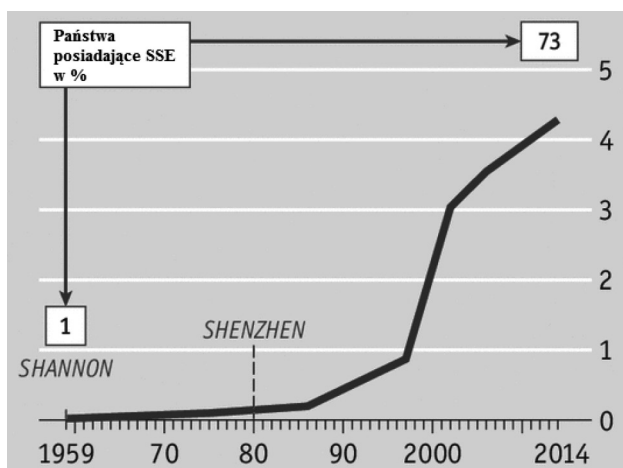
Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych jest powszechnym zjawiskiem występującym w globalnej gospodarce. SSE są jednym z narzędzi używanych w promowaniu danej lokalizacji jako miejsca ulokowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Stanowią zbiór zachęt, które wpływają na atrakcyjność inwestycyjną danego regionu i kształtują jego obraz gospodarczy. SSE, czyli wyodrębnione specjalne obszary administracyjne, na których zasady prowadzenia biznesu są odmienne od reszty terytorium kraju [Farole 2011, s. 23], mogą być różnie określane i można wśród nich wskazać:

- eksportowe strefy przetwórcze, która cechują się orientacją proeksportową, a pracochłonna produkcja rozwija się w oparciu o importowane wolnocłowo materiały lub podzespoły, tanią siłę roboczą, ulgi podatkowe i rozwiniętą infrastrukturę,
- strefy wolnego handlu, które stanowią obszary wolnocłowe oferujące składowanie, dystrybucję, przeladunek i reeksport towarów,
- strefy przedsiębiorczości, które tworzone są głównie w krajach wysokorozwiniętych i których celem jest rewitalizacji obszarów miejskich lub wiejskich przez zastosowanie zachęt podatkowych i dotacji finansowych,
- wolne porty, które swoim zasięgiem obejmują większe obszary niż tylko port (przykładowo obszary nadmorskich miejscowości, w których odbywa się bezcłowa wymiana handlowa) i które obejmują wszystkie rodzaje aktywności gospodarczej, w tym turystykę i sprzedaż detaliczną,
- strefy handlu zagranicznego, które służą głównie jako skład towarów importowanych i są wolne od opłat celnych za składowanie towarów,
- strefy wyspecjalizowane, które kształtują się w regionach o wyspecjalizowanej produkcji lub świadczonych usługach np. parki naukowe, logistyczne i techno-

logiczne, strefy petrochemiczne, strefy w obrębie portów lotniczych i klastrów [Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku... 2011, s. 28].

Za początek istnienia współczesnych SSE uznaje się rok 1959, kiedy powołano do życia strefę specjalną w Shannon w Irlandii. Do lat 70. XX wieku strefy były tworzone w uprzemysłowionych państwach wysokorozwiniętych. W późniejszym okresie zaczęto tworzyć strefy w krajach rozwijających się, które czerpały doświadczenia z już istniejących stref. Celem tworzenia stref w Azji Wschodniej i Ameryce Łacińskiej było przyciągnięcie do regionu korporacji transnarodowych, które poszukiwały zasobów ludzkich niezbędnych do pracochłonnej produkcji [Farole, Akinci (eds.) 2011, s. 3]. Specjalne strefy ekonomiczne na stałe wpisały się w krajobraz gospodarczy (zob. rys. 1) zarówno państw rozwiniętych (wspomniana strefa w Shannon czy strefy w Korei Południowej), jak i państw rozwijających się (najlepszym przykładem może być chińska strefa Shenzen, która od momentu utworzenia w latach 80. rośnie w dynamicznym tempie i z małej osady stała się czwartym największym miastem w Chinach).

Rys. 1. Przyrost liczby specjalnych stref ekonomicznych na świecie w latach 1959-2014

Źródło: [Political priority... 2015].

Jak wynika z danych zaprezentowanych na rys. 1, obecnie na świecie funkcjonuje ponad 4 tys. stref specjalnych o różnym charakterze. Proces tworzenia nowych i rozwoju już istniejących będzie następował, choć należy zauważyć, że wraz ze zmieniającymi się warunkami w gospodarce światowej zakres funkcjonowania i działań podejmowanych przez strefy ulegnie zmianie. Obecnie Chiny tworzą strefy dedykowane nie produkcji, lecz usługom finansowym (np. strefa w Szanghaju utworzona w 2013 r.), co pokazuje, że przed strefami stoją nowe wyzwania. Jednym z rozwiązań jest pogłębienie specjalizacji branżowej stref oraz rozwój inicjatyw kla-

strowych i klastrów w regionach. Klastry¹ są zjawiskiem stosunkowo nowym w polskich warunkach gospodarczych, choć w gospodarce globalnej są już silnie ulokowane. Celem artykułu jest przedstawienie branżowych specjalizacji specjalnych stref ekonomicznych w kontekście tworzenia potencjalnych klastrów i inicjatyw klastrowych². Analizie zostaną poddane dominujące branże w SSE w Polsce oraz działania władz stref w kierunku stworzenia klastrów regionalnych.

2. Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) funkcjonują w Polsce na podstawie ustawy z 20 października 1994 r., która była zmieniana wielokrotnie. Początkowo utworzono 17 stref, jednak w świetle obowiązującego aktualnie prawa w Polsce istnieje 14 SSE, które mają zakończyć swoją działalność w 2026 r.³ (w 2001 r. strefy Mazowiecka i Częstochowska zostały zlikwidowane, natomiast SSE „Żarnowiec” i SSE „Tczew” zostały włączone do Pomorskiej SSE) [*Specjalne Strefy Ekonomiczne 10 lat w Polsce...* 2008, s. 11-12]. Coraz częściej jednak porusza się temat przedłużenia czasu działalności stref, podając za najwłaściwsze bezterminowe ich funkcjonowanie. Zgodnie z rozdz. 1 art. 3 ustawy dotyczącej funkcjonowania SSE w Polsce „Strefa może być ustanowiona w celu przyspieszenia rozwoju gospodarczego części terytorium kraju, w szczególności przez:

- 1) rozwój określonych dziedzin działalności gospodarczej;
- 2) rozwój nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystanie w gospodarce narodowej;
- 3) rozwój eksportu;
- 4) zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług;
- 5) zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej;
- 6) tworzenie nowych miejsc pracy;

---

¹ Klastry rozumiane są jako „geograficzne skupiska wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (np. uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych) w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale także współpracujących” – cyt. za [Porter 2001, s. 246].

² Inicjatywa klastrowa rozumiana jest jako „świadome, zorganizowane przedsięwzięcie, mające na celu w sposób bardziej usystematyzowany wpływać na potencjał rozwoju danego klastra. W inicjatywie zaangażowani są kluczowi gracze danego klastra – przedstawiciele sektorów gospodarczego, naukowego, publicznego. Inicjatywy klastrowe są finansowane przez ich uczestników, a także ze środków publicznych w ramach programów wsparcia rozwoju klastrów” – cyt. za [Palmen, Baron 2008, s. 12].

³ 23 lipca 2013 r. Rada Ministrów wydała 14 rozporządzeń wprowadzających zmiany w rozporządzeniach w sprawie funkcjonowania poszczególnych SSE w Polsce [Rozporządzenie Rady Ministrów...].

7) zagospodarowanie niewykorzystanych zasobów naturalnych z zachowaniem zasad równowagi ekologicznej” [Obwieszczenie Marszałka Sejmu...].

Według danych Ministerstwa Gospodarki, pod koniec 2014 roku łączna powierzchnia stref w Polsce wyniosła 18 134 ha, a średni stopień ich zagospodarowania wyniósł 61,6%. Skumulowana wartość inwestycji przekroczyła 100 mld PLN i był to prawie 10-procentowy wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim. Inwestorzy zatrudniali w SSE łącznie prawie 300 tys. pracowników i posiadali 2056 zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej (tab. 1) [*Informacja o realizacji ustawy...* 2015, s. 3].

Na podstawie danych dotyczących dominujących inwestorów zlokalizowanych w strefach można zauważyć branżową specjalizację poszczególnych stref, co jest kluczowe dla tworzenia klastrów i inicjatyw klastrowych w obrębie SSE. Wśród 15 wiodących inwestorów w specjalnych strefach ekonomicznych w 2014 r. aż 10 inwestorów prowadziło produkcję związaną z branżą motoryzacyjną (głównie byli to producenci części do samochodów oraz opon samochodowych). Sektor motoryzacyjny to zdecydowanie dominująca branża w większości stref w Polsce. Udział w łącznych nakładach inwestycyjnych samej tylko branży motoryzacyjnej wyniósł 26% w 2014 r. [*Informacja o realizacji ustawy...* 2015, s. 18, 25]. Inwestorzy związani z branżą motoryzacyjną są ulokowani w strefie legnickiej (Volkswagen), wałbrzyskiej (Toyota), warmińsko-mazurskiej, pomorskiej, kamiennogórskiej, krakowskiej (Man Trucks), katowickiej (General Motors i Fiat) oraz kostrzyńsko-słubickiej (Faurecia i Volkswagen). Specjalizacja stref w produkcji elementów i podzespołów do produkcji samochodów może się stać początkiem procesu tworzenia klastrów motoryzacyjnych w Polsce, a w konsekwencji szansą na włączenie lokalnych klastrów z tej branży do europejskiego klastra motoryzacyjnego. W niedalekiej odległości od granicy Polski znajduje się bowiem wiele fabryk wyrobów finalnych, tj. samochodów i ciężarówek, które w swojej produkcji wykorzystują elementy wytworzone w Polsce. Tworzenie silnych, lokalnych klastrów motoryzacyjnych powinno się odbywać we współpracy z jednostkami zarządzającymi klastrami i inicjatywami klastrowymi z Niemiec, Czech czy Słowacji.

Podobną specjalizację branżową można zaobserwować w odniesieniu do produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych. Produkcja tego typu zdominowała strefę warmińsko-mazurską (za sprawą lokalizacji firmy Michelin), mielecką, łódzką oraz kamiennogórską. Dzięki działalności liczących się producentów ceramiki (Paradyż i Tubądzin) specjalizacja branżowa występuje także w łódzkiej, starachowickiej i katowickiej strefie, gdzie branżą dominującą są producenci wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych. Producenci wyrobów metalowych zdominowali natomiast strukturę suwalskiej, legnickiej, śląskiej i katowickiej strefy, podczas gdy branża papiernicza dominuje w strefie pomorskiej, kostrzyńsko-słubickiej oraz łódzkiej. Produkcja wyrobów z drewna była dominująca w strefie suwalskiej, śląskiej, mieleckiej oraz kostrzyńsko-słubickiej.

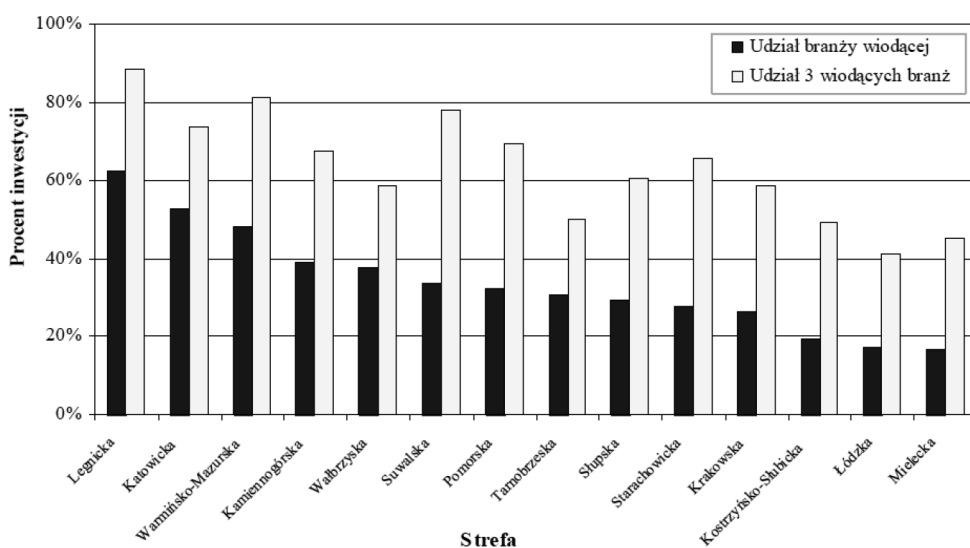
Tabela 1. Wybrane wskaźniki ekonomiczne SSE w Polsce (stan na 31.12.2014 r.)

Lp.	Strefa	Ważne zezwolenia		Wielkość inwestycji w mld PLN	Branże wiodące	Główni inwestorzy według kraju pochodzenia
		narastająco	wydane w 2014 r.			
1	Kamiennogórska SSE	61	7	2,04	poligraficzna motoryzacyjna	Niemcy
2	Katowicka SSE	302	58	21,10	motoryzacyjna AGD surowce niemetaliczne wyroby metalowe	USA Japonia Włochy
3	Kostrzyńsko-słubicka SSE	164	34	5,87	motoryzacyjna drzewna papiernicza	Niemcy Włochy
4	Krakowska SSE	140	44	2,37	motoryzacyjna poligraficzna	Niemcy USA
5	Legnicka SSE	81	19	7,13	motoryzacyjna wyroby metalowe	Holandia Niemcy Wielka Brytania
6	Łódzka SSE	200	36	12,47	kosmetyczna surowce niemetaliczne	Holandia
7	Mielecka SSE	207	42	6,65	drzewna meblarska wyroby z gumy i tworzywa sztuczne	Cypr
8	Pomorska SSE	139	36	9,06	motoryzacyjna papiernicza elektroniczna wyroby z gumy i tworzywa sztuczne	Belgia USA Holandia
9	Słupska SSE	75	20	1,38	meblarska spożywcza wyroby metalowe	Cypr Portugalia
10	Starachowicka SSE	76	5	1,89	surowce niemetaliczne	USA
11	Suwalska SSE	81	16	1,75	budownictwo surowce niemetaliczne wyroby metalowe	Niemcy Dania
12	Tarnobrzaska SSE	184	39	7,95	elektroniczna	Korea Płd.
13	Wałbrzyska SSE	261	64	18,62	motoryzacyjna spożywcza AGD	Japonia Holandia Niemcy
14	Warmińsko-mazurska SSE	85	16	3,69	motoryzacyjna elektroniczna wyroby z gumy i tworzywa sztuczne	Szwajcaria Niemcy
	Łącznie	2056	436	101,95		

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Informacja o realizacji ustawy... 2015, s. 12, 13, 18, 22-23, 26-27].

Z perspektywy innowacyjności polskiej gospodarki należy podkreślić specjalizację branżową występującą w Tarnobrzесkiej SSE, głównie za sprawą LG Electronics oraz LG Display. Inwestorzy z tej branży są także obecni w strefie warmińsko-mazurskiej (druga jednostka LG Electronics w Polsce) oraz pomorskiej.

W nowej strategii gospodarczej przyjętej przez polski rząd w lutym 2016 r. klastry, zaliczane do reindustrializacji, mają być jednym z pięciu filarów rozwoju gospodarczego Polski. Zgodnie z zapowiedziami rządu celem jest „[...] w większym stopniu wykorzystywać regionalno-branżowe specjalizacje, zachęcać przedsiębiorców do ściślejszej współpracy, tworząc w ten sposób tzw. klastry” [*Podstawy rozwoju...*]. Dominacja wybranych branż i specjalizacja poszczególnych stref może stać się podstawą do procesu naturalnego tworzenia klastrów w regionach. Największą specjalizację, a co za tym idzie – największy potencjał do tworzenia klastrów mają strefy: legnicka, katowicka i warmińsko-mazurska. Na rys. 2 przedstawiono stopień koncentracji branżowej poszczególnych SSE w Polsce przez określenie udziału branży wiodącej i trzech wiodących branż w całkowitej wartości inwestycji w danej strefie.

Rys. 2. Koncentracja branżowa inwestycji w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce (stan na 31.12.2014)

Źródło: [*Informacja o realizacji ustawy...* 2015, s. 28].

W strefie legnickiej i katowickiej dominował przemysł motoryzacyjny, na który przypadło w 2014 r. kolejno 62,3% oraz 52,5% wszystkich inwestycji. W tych dwóch strefach udział trzech wiodących branż to 88,5% w strefie legnickiej oraz 73,6% w katowickiej, co pokazuje duży stopień koncentracji branżowej w badanych

strefach. Trzecią strefą o znacznym stopniu koncentracji była strefa warmińsko-mazurska, w której dominowała produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, na którą przypadło w 2014 r. 48,4% inwestycji. Strefami, w których obserwuje się stosunkowo duże rozproszenie branżowe, są strefy: mielecka, łódzka i kostrzyńsko-słubicka, w których udział dominującej branży nie przekroczył 20% wszystkich inwestycji [*Informacja o realizacji ustawy...* 2015, s. 28-29].

3. Działania SSE na rzecz rozwoju klastrów

Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce są narzędziem polityki regionalnej, w którą wpisuje się także proces tworzenia klastrów. Naturalnym sposobem ukształtowania się klastra w porterowskim znaczeniu jest inicjatywa oddolna (*bottom-up*), która pochodzi od samych przedsiębiorstw [Jankowiak 2012, s. 490-501]. Powstanie takich klastrów jest najbardziej zasadne ekonomicznie oraz najbliższe idei ich istnienia, która zakłada budowanie połączeń w oparciu o nieformalne relacje między przedsiębiorstwami. Nie oznacza to jednak, że klastry stworzone z inicjatywy odgórnej (*top-down*), czyli pochodzącej od władz lokalnych czy krajowych, nie odnoszą sukcesów. Kształtowanie się klastrów jest procesem długotrwałym, który wymaga współdziałania wielu czynników. Powstanie klastra może być spowodowane dwiema sytuacjami. Pierwszą jest występowanie specyficznych czynników naturalnych na danym terenie, jak np. warunki klimatyczne, gleba, złoża, zasoby leśne, szlaki komunikacyjne, dostęp do morza warunkujące naturalny proces powstawania klastra. Drugą natomiast jest obecność w danym regionie dominującego przedsiębiorstwa, tzw. bohatera (*hero entrepreneur*), wokół którego powstają kolejne firmy. Niejednokrotnie takim regionalnym bohaterem są uczelnie wyższe, które pozostają w centralnym punkcie swoich klastrów. Poza tym niezbędnych jest jeszcze wiele czynników i działań, jak np. złożoność popytu, specjalizacja przedsiębiorstw czy czynniki instytucjonalne i polityczne sprzyjające innowacjom i nowym technologiom. Dodatkowo nakłada się na to wzrastający kapitał społeczny oraz wiele formalnych i nieformalnych połączeń i sieci między podmiotami z regionu. Niezbędne jest włączenie do klastra uczelni wyższych i instytucji politycznych szczebla lokalnego lub krajowego oraz tworzonych przez nie polityk regionalnych i programów wsparcia w zakresie innowacji, nauki, przedsiębiorczości czy klasteringu. Do rozwoju klastra niezbędne są powiązania z rynkiem krajowym i międzynarodowym w sferze zarówno zakupu czynników produkcji, jak i sprzedaży dóbr finalnych. Dynamiczny klaster nie może być odizolowany od rynku. Klaster musi być atrakcyjny w oczach potencjalnej kadry oraz przedsiębiorstw. Niezbędne do rozwoju klastra są różnego rodzaju napływy w postaci wyspecjalizowanej siły roboczej, bezpośrednich inwestycji zagranicznych, importu surowców, technologii, kapitału oraz odpływy na międzynarodowe rynki w postaci np. eksportu [Sölvell 2009, s. 61].

Koncepcja klastrów tworzonych z inicjatywy stref specjalnych lub przy silnym wsparciu SSE to działanie mające na celu podnoszenie poziomu konkurencyjności

uczestników klastrów oraz regionów, w których funkcjonują. Przedstawiona wyżej specjalizacja branżowa stref w Polsce może być pozytywnym zjawiskiem i naturalną drogą do tworzenia silnych połączeń klastrowych wyspecjalizowanych przedsiębiorstw i instytucji. Przejście od działań promujących region jako atrakcyjnej lokalizacji dla inwestorów zagranicznych do strategii opartych na przywiązaniu inwestora do regionu może się stać nowym celem istniejących SSE. Obecnie strefy są stosunkowo mało aktywne na polu promocji klastrów i inicjatyw klastrowych, choć należy zauważyć wzmożone działania w zakresie wspierania połączeń klastrowych. Wśród działań podjętych w 2014 roku na rzecz rozwoju klastrów w wybranych strefach należy wymienić:

- W Katowickiej SSE – z inicjatywy strefy powołano do życia Klaster „Silesia Automotive”, który zrzesza największe firmy motoryzacyjne ulokowane na terenie województwa śląskiego. Inicjatywa ta służy wypracowaniu rozwiązań w dwóch obszarach wspólnych działań inwestorów „Nowe materiały i rozwiązania inżynierskie” oraz „HR i Rynek pracy”. W ramach tych działań strefie dąży się do wypracowania połączeń z uczelniami wyższymi oraz instytucjami badawczymi, jak również do zdefiniowania zapotrzebowania lokalnego rynku pracy na wyspecjalizowanych pracownikach i analizy struktury zatrudnienia oraz wynagrodzenia pracowników w firmach klastrowych.
- W Kostrzyńsko-Słubickiej SSE – strefa stała się członkiem Lubuskiego Klastra Metalowego, którego celem jest zapewnienie korzystnych warunków rozwoju uczestników klastra. Wśród planowanych działań jest kooperacja z organami władzy samorządowej, jednostkami badawczymi, uczelniami wyższymi i organizacjami pozarządowymi.
- W Krakowskiej SSE – z inicjatywy strefy powstało w regionie kilka klastrów, m.in. Małopolski Klaster Technologii Informacyjnych, Europejskie Centrum Gier oraz Krakowska Strefa Dizajnu, jak również ostatnia inicjatywa Digital Entertainment Cluster, zrzeszający firmy z branży gier. Strefa aktywnie angażuje się w organizację konferencji branżowych promujących działalność firm klastrowych. Ostatnią inicjatywą jest Małopolski Klaster makeIT, czyli kooperacja firm działających w obszarze nowoczesnych technologii oraz zrzeszenie twórców branży filmowej, czyli Krakowski Klaster Filmowy.
- W Legnickiej SSE – z inicjatywy strefy powołano do życia klaster motoryzacyjny „Dolnośląski Klaster Motoryzacyjny”, który stał się odpowiedzią na zapotrzebowanie firm motoryzacyjnych ulokowanych w regionie. Celem klastra jest współpraca mająca służyć zapewnieniu możliwości rozwoju technologicznego oraz zwiększeniu poziomu innowacyjności firm klastrowych. Cel ma być realizowany przez zapewnienie dostępu do nowych technologii, bazy edukacyjnej, wspieranie transferu wiedzy oraz doświadczeń. Strefa dąży do stworzenia międzynarodowego centrum technologicznego dla branży motoryzacyjnej. Rozpoczęto także prace nad utworzeniem klastra lotniczego, którego jądrem ma być światowy producent podzespołów dla przemysłu lotniczego UTC Aerospace Systems, zlokalizowany w Legnickiej SSE.

- W Łódzkiej SSE – strefa aktywnie działa na rzecz powołania Łódzkiego Klastra Gamedev, zrzeszającego firmy z branży IT (szczególnie producentów gier komputerowych i aplikacji na smartfony). Dzięki inicjatywie o nazwie 1st Grand Speed Business Mixer strefa staje się networkingową platformą współpracy dla zainteresowanych firm [*Informacja o realizacji ustawy...* 2015, s. 40-55].

Z działań dotychczas podjętych przez podmioty zarządzające strefami można wnioskować, że cele takie jak rozwój już istniejących klastrów, tworzenie nowych powiązań oraz promocja idei klastrowych są stopniowo realizowane w strefach. Cechą wspólną działań wszystkich stref jest budowanie platformy komunikacji między biznesem i przemysłem a jednostkami naukowymi (szkołami wyższymi, jednostkami B+R, laboratoriami badawczymi). Strefy stwarzają dogodne warunki do rozwoju idei klasteringu w Polsce, która nie jest jeszcze szeroko rozpowszechniona. SSE, choć nadal poszerzają swoje grunty inwestycyjne, są już nasycone kapitałem zagranicznym w wystarczającym stopniu, aby móc rozwijać proces kooperacji między przedsiębiorstwami zlokalizowanymi na ich terenach. Część klastrów powstająca na terenie stref tworzy się i rozwija bez udziału jednostek zarządzających strefą⁴, jednak szerzenie idei współpracy w klastrze jest przyszłością dla stref w Polsce.

4. Zakończenie

Specjalne strefy ekonomiczne funkcjonują z powodzeniem w Polsce od 1994 r., jednak zmieniające się warunki w gospodarce globalnej oraz narodowej postawiły przed strefami nowe wymagania. Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych oraz niektórych ustaw (DzU poz. 1854) poszerzyła zadania jednostek zarządzających strefami o działania zmierzające do powstawania klastrów. Zgodnie z założeniami rozwoju regionalnego w Polsce na lata 2010-2020 „[...] działaniem wspierającym rozprzestrzenianie procesów rozwojowych będzie wspomaganie rozwoju gospodarczego opartego na specjalizacjach regionalnych i lokalnych, szczególnie w ramach inicjatyw klastrowych” [Krajowa Strategia... 2010, s. 103]. Kierunki polityki klastrowej w Polsce wpisują się w unijną strategię Europa 2020, a szczególnie w koncepcję *smart specialisation*, która zakłada koncentrację działań na specjalizacji gospodarczej o potencjale innowacyjnym, dzięki której podniesie się poziom konkurencyjności poszczególnych krajów.

Specjalne strefy ekonomiczne odniosły ogromny sukces i przyciągnęły kapitał zagraniczny o niespotykanym wcześniej poziomie. Zakładane początkowo cele działania stref, tj. wyrównywanie poziomu gospodarczego między regionami i two-

---

⁴ Przykładem może być Klaster LCD zlokalizowany w Tarnobrzesckiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej w podstrefie Kobierzyce, w którym jądro klastra stanowi firma LG. Koreański koncern od początku promował ideę klastra producentów z branży LCD, wokół której budował sieć powiązań. LG w Polsce zaadaptowało model funkcjonowania z rynku macierzystego, na którym od wielu lat funkcjonuje w klastrze.

rzenie nowych miejsc pracy, zostały w znacznym stopniu osiągnięte. Wyzwaniem jest obecnie jakość oferowanych miejsc pracy, a nie tylko ich liczba. Pozyskiwanie do regionu kolejnych inwestorów przyczynia się do zwiększenia koncentracji przedsiębiorstw, co stanowi pierwszy krok w procesie tworzenia klastrów. Strefy powinny skupić swoje działania na pozyskiwaniu inwestorów charakteryzujących się produkcją lub usługami o wyższym stopniu zaawansowania technologicznego, którzy oferują wyższe płace swoim pracownikom, a jednocześnie poszukują na rynku wykwalifikowanych specjalistów. Tworzenie rynku wyspecjalizowanej siły roboczej to kolejne zjawisko ułatwiające połączenia klastrowe między przedsiębiorstwami. Powstające obecnie, z inicjatywy władz krajowych, klastry edukacyjne mają na celu sprostanie rosnącym wymaganiom inwestorów strefowych.

Wyrażna specjalizacja branżowa występująca w strefach to dogodna sytuacja wyjściowa do budowania silnych relacji między firmami i w konsekwencji klastrów branżowych. W SSE, gdzie ulokowanych jest wielu zagranicznych inwestorów, proces tworzenia klastrów może być łatwiejszy niż w innych warunkach. Inwestorzy zagraniczni niejednokrotnie funkcjonują w klastrach na swoich rynkach macierzystych, stąd też świadomi są korzyści, jakie można osiągnąć ze współpracy i kooperacji. Polskie firmy, które czerpią wiedzę od partnerów zagranicznych, nie są jeszcze w pełni świadome tych korzyści i dlatego rola podmiotów zarządzających strefami jest tak znacząca. Zaangażowanie stref w rozwój klasteringu w Polsce w połączeniu z udogodnieniami oferowanymi przez strefy może stanowić rozwiązanie problemu stosunkowo słabego przywiązania inwestorów do kraju. Rosnące koszty pracy w Polsce mogą zniechęcać do kolejnych inwestycji, lecz świadoma i celowa polityka klastrowa wraz z aktywnie działającymi SSE (w zakresie wsparcia i zarządzania klastrami) może się przyczynić do tworzenia sprawnie działających klastrów branżowych.

Literatura

- Farole T., 2011, *Special Economic Zones in Africa: Comparing Performance and Learning from Global Experiences*, World Bank, Washington, DC.
- Farole T., Akinci G. (eds.), 2011, *Progress, Emerging Challenges, and Future Directions*, World Bank, Washington.
- Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2014 r.*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, maj 2015.
- Jankowiak A.H., 2012, *Cluster initiatives and the role of government in developing clusters*, [w:] *Challenges of the global economy*, Working Papers Institute of International Business University of Gdansk, no. 31.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lutego 2007 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych, DzU 2007, nr 42, poz. 274, ze zm.

- Palmen L., Baron M., 2008, *Przewodnik dla animatorów inicjatyw klastrowych w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Podstawy rozwoju polskiej gospodarki*, Ministerstwo Rozwoju, <https://www.mr.gov.pl> (dostęp: 17.02.2016).
- Political priority, economic gamble*, The Economist, 4 kwietnia 2015.
- Porter M.E., 2001, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce, DzU 2013, poz. 968-981.
- Sölvell Ö., 2009, *Clusters-Balancing Evolutionary and Constructive Forces*, second edition, Ivory Tower Publishers, Ödeshög, January.
- Specjalne Strefy Ekonomiczne 10 lat w Polsce*, PricewaterhouseCoopers, kwiecień 2008.
- Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, 2011, Ernst & Young, Warszawa.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych oraz niektórych ustaw, DzU 2014, poz. 1854.